

بررسی عوامل سقوط بنی العباس

و

نقش ایرانیان در آن

فوج رادخواه

۱۳۹۶

سرشناسه	: رادخواه، تورج، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی عوامل سقوط بنی‌العباس و نقش ایرانیان در آن/ نویسنده تورج رادخواه.
مشخصات نشر	: ارومیه: انتشارات اولکر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۶ ص.؛ ۱۴×۲۱ سم.
شابک	: ۸-۵۱-۷۲۵۰۰-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: عباسیان
موضوع	: Abbasids
موضوع	: اسلام -- تاریخ -- ۱۳۳ - ۶۵۶ ق.
موضوع	: Iran -- History -- ۱۲۵۸-۷۵۰ Islam
موضوع	: ایران -- تاریخ -- خوارزمشاهیان، ۴۷۰ - ۶۲۸ ق
موضوع	: Iran -- History -- Kharazmshahids, ۱۰۷۷ - ۱۳۳۱
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ۲۳۴/۶/DS۲۸
رده‌بندی دهی	: ۰۲/۹۵۳
شماره ثبت اسناد ملی	: ۵۰۳۹۴۱۶

انتشارات اولکر

بررسی عوامل سقوط بنی‌العباس نقش ایرانیان در آن

نویسنده: تورج رادخواه

ناشر: اولکر

شابک: ۸-۵۱-۷۲۵۰-۶۰۰-۹۷۸

قطع: رقعی

نوبت چاپ: اول / سال چاپ: ۱۳۹۷ / تیراژ: ۲۰۰

محل نشر: ارومیه

ارومیه / انتشارات اولکر

موبایل: ۰۹۱۴۳۴۱۸۰۲۶

ایمیل: ulkerismail2009@yahoo.com

فهرست مطالب و موضوعات

عنوان.....	صفحه.....
چکیده.....	۱.....
پیشگفتار.....	۲.....
مقدمه.....	۳.....
معد و بررسی منابع.....	۵.....
مصل اول: چگونگی تشکیل خلافت عباسی.....	۷.....
۱-۱- شورش مباد.....	۱۰.....
۱-۲- شورش اسرار ترک.....	۱۱.....
۱-۳- راوندیان.....	۱۱.....
۱-۴- قیام نفس زکیه.....	۱۲.....
۱-۵- شورش استاذسیس.....	۱۳.....
۱-۶- شورش های خوارج.....	۱۴.....
۱-۷- شورش مقنع.....	۱۴.....
۱-۸- تشکیل نخستین دولت شیعی (ادارسا).....	۱۵.....
۱-۹- اختلافات در زمان امین و مامون.....	۱۵.....
۱-۱۰- استقلال طاهریان.....	۱۶.....
۱-۱۱- نتیجه گیری عوامل ضعف در عصر اول عباسی.....	۱۷.....
۱-۱۲- دلایل روی کار آمدن ترکان.....	۱۸.....
۱-۱۳- دوره سلطه ایرانیان.....	۲۰.....
۱-۱۴- دوره سلطه ترکان.....	۲۲.....
۱-۱۵- اولین دخالت ترکان در دستگاه خلافت عباسی.....	۳۲.....

- ۱۶-۱- دولت طولونی در مصر ۲۵۴-۲۹۲ق ۵۲
- ۱۷-۱- شورش ترکان در دوران خلیفه مقتدر ۶۲
- ۱۸-۱- آغاز دوران امیرالامرای ۷۲
- فصل دوم: نهاد ولایت عهدی در عصر عباسی** ۲۹
- ۱-۲- اختصاص قدرت به فرزندان منصور ۳۰
- ۲-۲- توجه گیری ۳۷
- فصل سوم: مبارزات اجتماعی در دولت عباسی** ۴۰
- ۱-۳- تهسیم نانی لبقاتی ۴۰
- ۲-۳- مبارزات سیاسی ۴۲
- ۳-۳- جنبش علمی - فرهنگی حامی مبارزات سیاسی ۴۳
- ۴-۳- معتزله ۴۵
- ۵-۳- خوارج ۴۶
- ۶-۳- حوزه های فرهنگی و سیاسی - اجتماعی ۴۶
- ۷-۳- عرصه سیاسی ۴۶
- ۸-۳- جنبش های اجتماعی (مبارزات طبقاتی) ۴۷
- ۹-۳- جنبش قرمطیان ۴۸
- ۱۰-۳- ساختار اجتماعی قرامطه ۵۰
- ۱۱-۳- روابط قرمطیان با زنگیان ۵۲
- ۱۲-۳- جنبش زنگیان ۵۵
- ۱۳-۳- پیامد های قیام زنگیان ۵۷
- ۱۴-۳- جنبش عیاران ۵۸

فصل چهارم: دولت خوارزمشاهیان و اختلاف آنها با دستگاه عباسی.....	۶۲
۴-۱- اتسز بنیانگذار واقعی خوارزمشاهیان.....	۶۳
۴-۲- لشکر کشی سلطان محمد به بغداد.....	۶۷
۴-۳- خلیفه و سلطان در پی کسب رضایت شیعیان.....	۷۲
۴-۴- نتیجه گیری.....	۷۴
۴-۵- خوارزمشاهیان و روابط آنان با مغولان.....	۷۶
۴-۶- علل تهاجم مغولان به قلمرو خوارزمشاهیان.....	۷۸
۴-۷- سقوط بغداد به دست مغول.....	۷۹
۴-۸- مباحثات و اوج ناصرالدین طوسی.....	۸۵
۴-۹- نقش مسیحیان و صوفیان در سقوط بغداد.....	۸۵
ضمایم (نقشه های جغرافیایی حکومت عباسی در طول زمامداری).....	۸۷
منابع و مآخذ.....	۹۱

چکیده:

این پژوهش چشم اندازی است بر عوامل بررسی سقوط خلافت عباسی و تجزیه و تحلیل روند این انحطاط دولت اسلامی در طول تاریخ و علل و چگونگی و چرایی و عواملی که در این سقوط دخیل بوده و به نحوی روند انحطاط را تسهیل نمودند.

در فصل اول به کلیات تحقیق پرداخته شده است و در فصل دوم به چگونگی تشکیل خلافت عباسی و عوامل پیروزی این خاندان و برخورد خلیفه عباسی با دشمنان، دوران حکمرانی خویش و انواع شورشها و قیامهای مردمی (شیعی و باغی) می پردازد. در فصل سوم به نهاد ولایت عهدی در خلافت عباسی پرداخته شد. فصل چهارم به بحث مبارزات اجتماعی در دولت عباسی به عنوان مهمترین جدایی ها و استقلال های دولتهای محلی و تشکیل فرقه ها و قدرت یافتن این فرقه ها و تأثیر آنها بر جدایی از خلافت عباسی مورد بررسی قرار می گیرد. در فصل پنجم به بررسی علل اختلاف سلطان محمد خوارزمشاه با خلیفه عباسی پرداخته و چگونگی سقوط مسلمان و خلیفه عباسی با یورش مغولان به کشورهای اسلامی می پردازد. تجزیه و تحلیل علل و عوامل این شکست سنگین و عواقب آن بر مسلمان و کشورهای اسلامی و در آخر فصل نیز به سقوط بغداد توسط هولاکو خان اشاره می گردد.

پیشگفتار :

دولت عباسی در سال ۱۳۲ قمری پس از سالها تلاش و کوشش داعیان عباسی در کشورهای اسلامی بویژه ایران و خراسان و همراهی علویان و موالی و عرب به بار نشسته و تاسیس گردید. در این بین تمامی گروهها و اقشار ستم دیده از خلافت اموی و امویان از جمله موالی و شیعیان تلاش چشمگیری از خود به نمایش گذاشته طوری که در جنگ زاب آخرین درگیری بین امویان و آل عباس به سپاه عباسی را خراسانیان تشکیل داده بود.

تحقیق حاضر از به تصویرری از نحوه شکل گیری حکومت عباسی و سپس تجزیه و تحلیل زمینه ها و عوامل عباسی با پیدایش قیام ها و شورش های قومی و اجتماعی در طول تاریخ عباسی که به تجزیه و تفرقه بین دولت و مردم در اقصی نقاط جهان اسلامی انجامید داشته. نگرشی صحیح بر علت ها و عواملی که این روند سقوط را بارها و بارها تکرار نمود و در آخر توسط مغولان به انقراض درآمد. در این تحقیق سعی شده به بخشی از ریزش و افول عباسی اشاره نشده در تحقیق های گذشته از جمله نهاد ولایت عهدی در عصر عباسی و مبارزات اجتماعی مردم ستم دیده (من جمله ایرانیان و بالخص شیعیان) از دیدی دیگر و چگونگی ارتباط آن در روند سقوط دولت عباسی بیشتر اشاره نموده و مورد بررسی قرار می دهد. این تحقیق مشتمل بر پنج فصل اصلی و یک پیشگفتار و مقدمه می باشد که مشروح فصل ها در بخش چکیده توضیح داده شد.

مقدمه :

عباسیان که بازماندگان عباس بن عبدالمطلب عم پیامبرند (ص) بیش از پنج سده به عنوان جانشین آن حضرت بر جهان اسلام حکم راندند. آنان کار خود را از دعوت سازمان یافته و تشکیلات منظمی که محمد بن علی آن را در اوایل سده دوم هجری پایه نهاد آغاز کردن و پس از سالها تلاش و کوشش مستمر و به پایمندی ایرانیان سرانجام به سال ۱۳۲ ق نخستین تن از آنان با لقب سفاح بر اورنگ خلافت تکیه نمود. از آن هنگام تا سال ۶۵۶ ق که مغولان بر بغداد دست یافتند. خلافت در میان فرزندان عباس با فراز و نشیب ادامه یافت بی گمان دوام و پایداری خلافت عباسی از یک سو مدیون سیاست زیرکانه آنان در انتساب به خاندان پیامبر (ص) و از دیگر سو معلول اتکای آنان بر ایرانیان و دیگر اقوام بود که خلافت عباسی نزد عامه و بواسطه بیشتری یافت و حکومتگران قدرتمندی چون آل طاهر، آل بویه و سلجوقیان نیز امارت و حکومت خود را که به زور شمشیر به دست آورده بودند با انتساب به آنان مشروعیت می بخشیدند با این همه خیلی زود معلوم شد که تفاوت آشکاری میان عباسیان که خود را مظهر حکومت دینی می دانستند و امویان که از نظر آنان مظهر حکومت دنیوی بودند وجود ندارد زیرا آل عباس صرفاً به ظواهری از دین دل خوش کردند بودند و در عمل مانند دیگر حکومتگران داستان کهنه قتل و آزار مخالفان تبعیضات قومی خیانت و فریبکاری پیمان شکنی و مصادره نابجای اموال کسان و را تکرار کردند با وجود این از امتیازات خلافت عباسی بر امویان یکی آن

است که خلافت که پیش از آن صرفاً رنگ عربی داشت جنبه جهانی تری یافت و در نتیجه اقوام متمدن و با فرهنگی چون ایرانیان به دستگاه خلافت راه یافتند و زمینه شکوفایی جامعه اسلامی و ظهور یکی از درخشانترین تمدنهای جهانی را فراهم ساختند. خاصه آنکه بعضی از خلفای عباسی با تسامح و تساهل مذهبی به شدت شکوفایی اندیشه های سیاسی و مذهبی سرعت بخشیدند و از این رهگذر آریاب معرفت و اصحاب دانش و فرهنگ مجال یافتند تا آثار علمی خود را در زمینه های مختلف علوم پدید آورند. با این همه تجزیه و خلافت و تاسیس حکومتها منجر به نیمه مستقل از میانه های قرن دوم هجری به بعد در شرق و غرب در قلمرو آل عباس بتدریج نشانه های ضعف و ناتوانی آنان را آشکار ساخت که در این مقاله مورد توجه خاص بوده است.

۱- خلافت عباسی در دوره سده ایرانیان

۲- خلافت عباسی در دوره سلطه ترکان

۳- خلافت عباسی در دوره امیرالامرای ترکان

۴- خلافت عباسی در دوره اقتدار آل بویه

۵- خلافت عباسی در دوره سلجوقیان و خوارزمشاهیان

۶- خلافت عباسی در دوره حمله چنگیز مغول به ایران تا قبل از سقوط بغداد

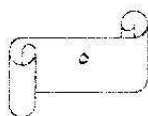

نقد و بررسی منابع :

تاریخ خلافت عباسی (از آغاز تا پایان آل بویه) نوشته دکتر سید احمد رضا خضری از اساتید دانشگاه، کتابی است جامع و مرجع کتابهای دانشگاهی بوده و یکی از کتاب های مهم در مورد خلافت عباسی به صورت کامل و جامع در اختیار پژوهشگران و محققان قرار گرفته است. و به تفصیل به شرح خلفای عباسی از بنو عباس تا بنو بویه اشاره داشته که در این نوشتار به نکات بالدر دینی و خصوص قیام های ضد عباسی با رویکردی مذهبی و منطقه ای دانش بویژه به مشکلات موجود دولت عباسی بسیار پرداخته شده است.

نهاد ولایت عهدی در خلافت اموی و عصر اول عباسی (۵۶- ۲۳۲ ق) نوشته عباس احمدوند از انتشارات پروه کتاب علوم و فرهنگ اسلامی یکی از کتاب های مهم و مرجع در خصوص وضایت ولایت عهدی و چگونگی تاثیر آن بر روند خلافت عباسی در طی دوران عصر اول عباسی می باشد. در این کتاب بویژه به مسئله ولایت عهدی از دید کاملاً تحقیقی و علمی پرداخته شده است که می توان این کتاب را یکی از بهترین ها در نوع خود دانست. در اختیار محققان و دانشجویان می باشد.

مبارزات اجتماعی در دولت عباسی نوشته دکتر محمد نجیب بوطالب (استاد دانشگاه تونس) ترجمه : دکتر عبدالله ناصری طاهری بوده یکی از

کتابهای نادر و بسیار عالی در خصوص وضعیت اجتماعی و اقتصادی دوران خلافت عباسی و تجزیه و تحلیل قیام های و مبارزات مردمی آن دوران با رویکردی اجتماعی می باشد در این کتاب با دقت و وسواس بسیار به نحوه داد و ستد و چگونگی امور بازرگانی آن دوران پرداخته و از این طریق به بررسی جنبش های اجتماعی که با نگرش اجتماعی و مذهبی همراه بوده می پردازد. این کتاب با بهره گیری از منابع قدیمی و دست اول تاریخی عرب و ایران به تحلیل ستارانه نسبت به مسائل درونی دولت عباسی پرداخته و نحوه برخورد مسلمین با این سبب مسائل بررسی و به نگارش درآورده است.

تشیع در عراق نوشته حمید ملک ملککان ، امیر جوان آراسته، مصطفی سلطانی کتابی است که به قلم های علویان در حوزه منطقه عراق که شامل شهرهای مهم اسلامی دوران عباسی را شامل می شده از قبیل بغداد، بصره و کوفه و غیره به دقت این قیام های را از منابع اصلی و قدیمی جمع آوری نموده و مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. قلم شیعیان از مهم ترین و تاثیر گذارترین قیام ها در دوران خلافت عباسیان را به گونه ای طوری که فرقه های مختلف شیعیان در این دوران به استقلال حکومتی دست یابند و حتی خلافتی شبیه خلافت عباسی در مصر (فاطمیان) تاسیس و بنا نهادند که در این کتاب فقط بنا به اثر گذاری شیعه در عراق بیشتر به این حوزه محدود شده است.